

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף כו

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

מה הכוונה מצא בכותל ישן, "מזמן האמוריים"?

מבואר בדברי הגמ', אם מצא בכותל ישן הרי אלו שלו, וביארו שיכול לומר מזמן אמוריים, וביארו שהחפץ כבר העלה חלודה. ביאר רש"י (ובגיר' רש"י על הר"ף הוסיף מילה) שהאמוריים שהורישו לאבותינו את הארץ, ולכך אין זה שייך לבעל הכותל או הגל, אלא דבר שנשכח מזמן העבר.

בדברי הריטב"א בביאור אחד מבואר, שהחילוק בין כותל חדש לכותל ישן, הוא בהגדרת האמיתית האם הכותל מזמן האמוריים או לא, כל כותל שנבנה לאחר כניסת עם ששייך לארץ הרי הוא בכלל כותל חדש, ויהיה את בו הדיון של חצוי לפניו וחצוי לחוף המבואר במשנה, ורק בכותל ישן מזמן האמוריים, יש תלות בחפץ שנמצא שיש עליו חלודה שהוא מהזמן ההוא. ע"ז הדרך נראה אף בשיטת"ק שהגדיר את שיעור החלודה שנמצא על החפץ, חלודה רבה שניכר שכותל מימות יהושע בן נון.

ובאמת צריך להשכיל, דבר זה כמעט ואינו מצוי ואינו שייך, אם זה משמש בתור טענה של המוצא ורק בא להוכיח שאינו שייך לבעל הבית (כפי שיוצא להלן) מובן, אך ביאור השיטת"ק והריטב"א מעלה שרק אם יש כאן טענה אמיתית שברור שהמטמון מזמן האמורי, א"כ צריך להשכיל האם שייך דבר זה לדורות. (יתבאר בעז"ה להלן בסוף הנושא "מדוע האמוריים הטמינו")

אך הריטב"א נוטה לבאר וכן ברא"ש, שאין הכוונה לאמוריים בדווקא, אלא כאשר ידוע שאת הכותל בנה הדייר הנמצא או שבנאו אביו או שאר מורשיו, זה כותל חדש ששייך לחלק בין חצוי לחוף או לפנים, אך כותל ישן כוננת הענין שלא ידוע מי בנאו ואפשר לייחסו להיסטוריה ולכן בודאי הבעלים התיימשו.

וכך פסק בשו"ע (רס, א) המוצא בגל או בכותל ישן שאין זוכרים מי בנאו, ולא היה מימות עולם בחזקת זה שדר בו עתה ובחזקת אבותיו, הרי הוא של מוצאה, והוא שהעלה חלודה שאני אומר של עכו"ם הקדמונים הוא, והוא שימצאנה מטה מטה כדרך כל המטמוניות הישנים. אבל אם מראים הדברים שהם מטמון חדש, אפילו נסתפק לו דבר הרי זה לא יגע בהם שמא מונחים הם שם. וכותל חדש דהיינו שידוע שאבותיו של זה שהוא דר שם בנאוהו ולא יצא מרשותם. עכ"ל.

ועוד הוכיח התורת חיים שלא ביארו בגמ', שרק באופן שכלפי האמת ידוע שהכותל מזמן האמוריים, אלא יש טענה למוצא שיכול לומר שמא מזמן האמוריים, וכל שאין תפיסה ודאית לבעל הכותל הרי זה של המוצא. וכך מורה לשון השו"ע שהובא שאין זוכרים מי בנה, שיש תלות בדורות העבר. (השו"ע הוסיף מלבד חלודה, שימצאנה מטה מטה, ע"י בעור, דרישה, נתיבות, וביאור הגר"א.)

מדוע האמוריים הטמינו?

כפי שעולה מדברי הגמ', כאשר יש תלות בכותל ישן מזמן האמוריים תולים שהם הטמינו, לכך הרי אלו של המוצא. ומה פשר הענין "אמוריים", באמת בגמ' תמהו האם ישראלים לא מטמינים, לכך אמרו שהעלה חלודה, אבל עדיין צריך ללבן, מדוע האמוריים ולא נוי אחר שדר כאן, מדוע העלו בגמ' את אומה זאת שהטמינו.

לאמרת הגמ' בהירות (וי, א) "אשכחן דכתיב ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם בשורה בשורה להם שננגעים באים עליהם דברי רבי יהודה". והוא מדברי התורה (ויקרא יד, לד) "כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נתן לכם לאחזה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם". ביאר רש"י (שם) בשם מדרש רבה, בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר וע"י הנגע נותץ הבית ומוצאן. ביאר הרא"ם, שבנגעי אדם מבואר "ונגע צרעת כי תהיה באדם", היינו שכל ענין הנגע הוא לא רצוי, אך אם האדם חטא יהיה עונשו וכפרתו ע"י נגע, לכך נאמר "כי תהיה באדם". אך בנגעי בתים מבואר "ונתתי נגע צרעת" יש ענין להקב"ה שיש נגע, והביאור כאמור שיש כאן בשורה לעם ישראל שימצאו את המטמוניות.

תמה בעל התולדות יצחק, הדיו בנגעי בתים שחזר הנגע וכו' שצריך לנתוץ את הבית וכו', א"כ מה בשורה טובה יש כאן, יש הפסד וכו' (ועי' בט"ז להלן). ביארו מעט ארוך ודורש במהלכו בפניות התורה, ונביא את שורש הענין, אולם קודם נקדים את שאלת בעלי התוס' על התורה, תמהו, אם כביאור שהביא רש"י בשם המדרש שהיה ענין לקדוש ברוך הוא להביא נגעי בתים לתועלת עם ישראל שימצאו את המטמוניות, מה הענין בנגעי בגדים, וביארו, שאפשר שמצאו עם ישראל בגדים ולא ידעו אלו בגדים אסורים בהנאה מחמת שהשתמשו בהם לעבודה זרה, ובאלו באו הנגעים.

מייסד התולדות יצחק, כל דבר בבנינו צריך שיהיה יסודו על אדני הקדושה ומעשה לשם הקב"ה, ובלא זה בזה הבית תחסר השכינה לא יוכל בעל הבית להתרומם לדרגת רוח הקודש. האמוריים והכנעניים שהיו יושבי הארץ בנו בתים לשם ע"ז, כאשר באו עם ישראל ומצאו את בתיהם, הרי יש בבית פסול מעקר, שנבנה לא לשם עבודת ד', לא לשם מי שאמר והיה העולם, אלא לשם עבודה זרה, הקב"ה ברוב טובו וחסדו רצה שישבו ויקדשו את בתים, לכן בא הנגע שיש בו תועלת כאמור לנושא המטמון, אך יש בו תועלת שניתצו את הבית ויבנוהו

מאבנים חדשות לשם שמים.

בט"ז ביאורו על התורה, הביא שיש מקשים הרי מבואר בגמ' בערכין שנגעי בתים באים בעוון צרות עין, א"כ איך מתיישבים הדברים עם מה שאמרו בשורה היא להם וכו', וביאר הט"ז, ודאי הנגע של בתים בא מחמת עבירה, אלא שזה חסד הא-ל יתברך שאפשר שלפעמים ימשך טובה מן העונש דהיינו שימצא מטמון, וזהו נכלל בלשון חכמים טובה מעין רעה וזו היא הבשורה.

עתה מובנים דברי הש"ס לפינו שביארו שיכול לומר מזמן האמוריים היו, שכפי המבואר שהאמוריים היו מטמינים אוצרות, ושוש הדבר שלעתיד שיבואו ישראל לארץ יגלו את אותם מטמוניות.

אך כאן הפלא הוא, אם כמבואר היו נגעי בתים כדי שימצאו עם ישראל את האוצרות, דבר זה כבר היה בשעתו בזמן כניסתם לארץ, מה הוא קשור למוצא מציאה למשך הדורות. (וכן שביארו הראשונים הרא"ש ועוד כאמור למעלה שאין הכוונה בדווקא שיהיה מוכח מזמן האמוריים, והוא הדיון בכל בית ישן שאין ידוע מי בנאו וכו', אולם שורש הענין טעון הבנה מדוע הזכירה הגמ' את ענין האמורי, וכפי שביארו הם הטמינו מטמוניות ויש למוצא לטעון שהחפץ הוא מאותו זמן, אבל שוב צריך להשכיל הרי דבר זה היה בשעתו ומה לנו עתה ולענין זה.)

אך לאורך ביאורו של הכלי יקר מתבאר, שאך למשך הדורות יכול אדם למצוא מטמון מזמן האמורי, אמת שהתחלקה הארץ ליושביה כפי המבואר בפרק יש נוטלין, ואמת בשורה היא לעם ישראל שהקב"ה יתן נגעים בבית וכו', אך לא לכל בעל הבית הגיע הטובה שימצא את האוצר הטמון מזמן האמורי, ואפשר שבמשך הדורות יהיה אדם שביגע לו אוצר וימצא אף הוא את המטמון שהטמינו האמוריים, לכך מובנים מאוד דברי הגמ' שאף עתה יש אפשרות למצוא אוצר מזמן האמורי. וא"כ מתיישבים דברי הריטב"א בביאורו הראשון שהגמ' הביאה נפק"מ לדורות, ולא רק לאותה שעה.

סיכום הדף

נושא היום: אתר ישן, או המיועד לשכירות. איסורים באבידה. מצא בחנות

מציאה שנמצאה בגל או בכותל ישן, וכבר העלתה חלודה, יש לתלות שנמצאת עוד מזמן האמוריים וכד' והרי אלו שלו. אך אם נמצא **בכותל חדש** מחציו ולחוץ, של המוצא. חצוי ולפנים של בעל הבית. **אמנם חילוק** זה דווקא בדברים שאין להם ידית וכד', אולם דבר שיש לו ידית כגון סכין או כיס של מעות **ביאר רב אשי** שהולכים לפי השתייכות הכלי, אם לבני רשות הרבים הרי אלו שלו. **מבואר בברייתא** שאם החור היה מלא מן החפצים, חולקים אף בכה"ג שחריץ היה בשיפוע ולא אומרים בעה"ב הניח והחליק כלפי חוץ.

אם מצא חפץ **במקום המושכר** לאחרים, הרי אלו שלו, ולא משייכים את החפץ לאדם האחרון שהשכיר (כדרך שאמרו במעות שנמצאו בירושלים, בשעת הרגל מעשר ובחול חולין, היות ירושלים עשויה להתכבד כל יום, א"כ מבואר שתולים באחרון ולא חוששים ברגל שהם מלפני הרגל), **היות ומדובר: א. לר"ל בשם בר קרנא**, הפונדק שימש ב' ישראלים, הבעלים מתיימש שאינו יודע ממי לתבוע. א"כ **ניסו להוכיח שהלכה כרשב"א** שאין מוכיזו אף ברוב ישראל. **ב. לכתב אמר רב מנשיא בר יעקב**, הפונדק שימש ג' עכו"ם (וביאר רש"י שאף לעכו"ם אחד, רק אמר כפי הנסוח של בר קרנא). **ג. לר"ל בר אבונה**, אף בג' ישראלים ואין להוכיח הלכה כרשב"א, בכה"ג רבנן מודים שסובר האובד אם עד עתה לא השיבו לו, יותר לא ישיבו ומתיימש, **וסבר כשיטתו** שאם ראה אדם מטבע נופל משנינו, יחזיר שאינו מתיימש כיון שידוע שלא היו כאן יותר אנשים, וע"י שבעות היסת יצליח להוציא ממנו. אך **אם נפל מג' בני אדם** לא ישיב, המאבד מתיימש שאוחז שכל אחד יכחיש. **אמר רבא** בביאור דברי ר"נ בר אבונה, בג' אינו מחזיר באופן שאין שוה פרוטה לכל אחד, אך אם יש שוה פרוטה לכל אחד ישיב, שמא הם שותפים ולא התיימשו. **וי"א**, אף אם יש רק ב' פרוטות בנפל מג' אנשים ישיב, יתכן ואחד מחל לחברו ויש פרוטה להשיב.

אמר רבא, ראה מטבע שנפל **ונטל לפני יאוש על מנת לגזולה**, עובר על "לא תגזול", "השב תשיבם" "לא תוכל להתעלם". וכ"ז אף אם החזיר לאחר יאוש, כיון שעשה לאחר שהבעלים התיימשו הוא נותן מתנה חדשה. **אם נטל לפני יאוש ע"מ להשיב**, ולאחר יאוש התכוון לגזול, עובר על "השב תשיבם". **המתן עד שהבעלים התיימשו, ונטלה**, עובר על "לא תוכל להתעלם".

ראה מטבע שנפלה בחול, ומצאה יטול לעצמו, אף אם רואה את בעלי המטבע מביאים מסגנת כדי למצוא את המטבע, תולים שהתיימש עושה כן למצוא משוה שנפל מאחר.

מציאה ברחבי החנות, הרי אל שלו. **בין התיבה והחנות**, של חנוני, וכן אמרו בשולחני לפינו, הרי אלו שלו. **וחידש ר"א** אף אם נמצא על השלחן הרי אלו שלו **וביאר רבא ראייתו של ר"א** ממה שלא אמרה המשנה "ע"ג שולחן" או "מצא בשולחנות", כדרך מצא בחנות. בין כסא ולשולחני, לשולחני.

לוקח פירות מחברו או ששלח לו חבר ומצא מעות, הרי אלו שלו. **והעמידו בלוקח** מסיטונאי. **אם חבירו לוקח מבעל הבית מכריז**, והעמידו כאשר דישה נעשית על ידו או עבדו ושפחתו. (אם נעשה ע"י פועלים הרי זה כלקח מסיטונאי. ועבד שדש זוכה בעל הבית) **אם נמצאו צרורין מכריז**.